

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 3-son

VOLUME 6 / ISSUE 3 / 2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.3>

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence>

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik, E. Sharipov,
K. Abduvaliyeva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, X. Yuldasheva

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma
№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 26-iyunda
bosmaxonaga topshirildi.
Qog'oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog'i: 24
Adadi: 100. Buyurtma: № 72.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

MAS'UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti sho'basini mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo'shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSH)

M. Vishovaty – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

A. Xashimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro hamkorlik va uzluksiz ta'lim bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basini professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

S. Yusupov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma'muriy va moliya huquqi sho'basini mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho'basini dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi sho'basini mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho'basini mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

G. Yo'ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho'basini professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo'ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho'basini dotsenti, yuridik fanlar doktori

R. Altıyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho'basini professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho'basini professori v.b., yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrasini dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So'fiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho'basini katta o'qituvchisi, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
Э. Шарипов, К. Абдувалиева,
М. Шарифова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387.

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
26.06.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 24. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 72.

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по филологическим наукам, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – проректор по международным связям и дополнительному образованию Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

С. Юсупов – заведующий сектором административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – доцент сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Ш. Исмоилов – заведующий сектором трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – заведующая сектором экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – доцент сектора конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Р. Алтиев – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

М. Курбанов – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и. о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik, E. Sharipov,
K. Abduvalieva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, Kh. Yuldasheva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Editorial office address::
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 26.06.2026.
Paper size: A4. Cond.p.f: 24.
Units: 100. Order: № 72.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovaty – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Deputy Rector for International Relations and Further Education of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

S. Yusupov – Head of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Associate Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Head of the Department of Environmental Law of the Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Associate Professor of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

R. Altiev – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 11 **TOSHQULOV JURABOY, QURBANOVA ELMIRA ASADOVNA**
Globallashuv sharoitida davlatni o'rganish prinsiplari: nazariy-metodologik tahlil
- 19 **ZOKIROV SHOXRUXBEK ZOHIDJON O'G'LI**
Qonunchilikni kodifikatsiya qilishning nazariy va amaliy masalalari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 26 **ILXOMBEKOV JASURBEK ILXOMBEK O'G'LI**
Axborotga bo'lgan huquqning tarixiy taraqqiyoti va internet muhitida uning huquqiy shakllanishi
- 31 **ABDURAYIMOV MUXAMMAD SUVONQUL O'G'LI**
Malakali yuridik yordam ko'rsatishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari va uni amalga oshiruvchi subyektlar tarkibi muammolari
- 35 **NURMATOV SUNNATILLO UZOQ O'G'LI**
Mahallaning davlat xizmatlari ko'rsatishdagi o'rni va davlat organlari bilan o'zaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish
- 43 **SOBIROV UMID SOBIR O'G'LI**
Akademik erkinlikning konstitutsiyaviy-huquqiy va institutsional kafolatlari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 53 **TOPILDIYEV BAXROMJON RAXIMJONOVICH**
Patent huquqi tarixi va zamonaviy funksiyasi: Yevropa va AQSH tajribasi
- 61 **RAHMONQULOVA NILUFAR HOJI-AKBAROVNA, KOVSHOV TEMUR VLADIMIROVICH**
Shartnoma tuzish bo'yicha muzokaralar: ommaviy va xususiy jihatlarni ajratish
- 74 **XO'JAYEV SHOXJAXON AKMALJON O'G'LI**
Ijtimoiy tarmoqlardagi kontent asar sifatida
- 85 **SAIDOV IBROHIM ANVAROVICH**
Korporativ boshqaruv kodeksini normativ-huquqiy hujjat sifatida qabul qilish: muammolar, zarurat va takliflar
- 93 **AKRAMOV AKMALJON ANVARJON O'G'LI**
Raqamli aktivlarni meros qilib qoldirishning huquqiy muammolari: O'zbekiston va xorij amaliyoti
- 102 **INAMDJANOVA ELNORA ELBEKOVNA**
Mediatsiya va arbitraj: O'zbekistonda investitsiya nizolarini hal etishning gibrid shakllarini rivojlantirish istiqbollari

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI. IJTIMOY TA'MINOT HUQUQI

- 111 **ABDULLAYEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
O'zbekistonda bolalar mehnati va uning xalqaro-huquqiy tartibga solinishi

12.00.06 – TABIIY RESURSLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

- 122 **XOLMUMINOV JUMA TOSHTEMIROVICH**
Ekologik huquqda raqamlashtirish va sun'iy intellekt

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

131 BOBONAZAROV MUHAMMADJON MUZAFFAR O'G'LI

Sudyalar mustaqilligi va uni ta'minlash kafolatlarining nazariy-huquqiy tahlili: takomillashtirish masalalari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

139 ABDURASULOVA KUMRINISA RAIMKULOVNA, RASHIDOV SHAVKATBEK RAVSHANBEK O'G'LI

Transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzishning ijtimoiy xavfliligi va uning jinoiy javobgarlikni belgilashdagi ahamiyati

147 JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAXAMMADI QIZI

Odam savdosi uchun jazo muqarrarligini ta'minlash mexanizmlari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

155 MELSOVA KAMILA BAXADIROVNA, ABDULLAYEV RUSTAM KAXRAMANOVICH

Isbotlash tizimida raqamli dalillardan foydalanishning muammoli jihatlari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

165 MUSAYEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH

Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashishning ijtimoiy-huquqiy mohiyati

171 AKBAROV SAIDAKBAR RUSTAM O'G'LI

Zamonaviy qurolli mojarolar sharoitida harbiy jinoyatlar uchun javobgarlik: milliy va xalqaro-huquqiy tahlil

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

178 NURIDINOV RAMZIDIN LUTFIDIN O'G'LI

Xorijiy mamlakatlarda davlat xaridlarini raqamlashtirish va korrupsiya xavfini kamaytirish mexanizmlari

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

186 XUDAYBERDIYEVA MAFTUNA ZAFAR QIZI

Bola huquqlarining tasnifi: xalqaro va milliy huquqiy yondashuvlar va ularni amalga oshirish mexanizmlarining tizimli tahlili

12.00.15 – KRIMINOLOGIYA

197 NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA

Voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining kriminologik tavsifi va uning belgilari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 ТОШКУЛОВ ЖУРАБОЙ, КУРБАНОВА ЭЛЬМИРА АСАДОВНА

Принципы изучения государства в условиях глобализации: теоретико-методологический анализ

19 ЗОКИРОВ ШОХРУХБЕК ЗОХИДЖОН УГЛИ

Теоретические и практические вопросы кодификации законодательства

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

26 ИЛХОМБЕКОВ ЖАСУРБЕК ИЛХОМБЕК УГЛИ

Историческое развитие права на информацию и его правовое становление в интернет-среде

31 АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВОНКУЛ УГЛИ

Конституционно-правовые основы и проблематика субъектного состава оказания квалифицированной юридической помощи

35 НУРМАТОВ СУННАТИЛЛО УЗОК УГЛИ

Роль махалли в предоставлении государственных услуг и совершенствование механизмов взаимодействия с государственными органами

43 СОБИРОВ УМИД СОБИР УГЛИ

Конституционно-правовые и институциональные гарантии академической свободы

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

53 ТОПИЛДИЕВ БАХРОМЖОН РАХИМЖОНОВИЧ

История и современные функции патентного права: опыт Европы и США

61 РАХМОНКУЛОВА НИЛЮФАР ХОДЖИ-АКБАРОВНА, КОВШОВ ТЕМУР ВЛАДИМИРОВИЧ

Переговоры о заключении договора: разграничение публичного и частного аспекта

74 ХУЖАЕВ ШОХЖАХОН АКМАЛЖОН УГЛИ

Контент в социальных сетях как произведение

85 САИДОВ ИБРОХИМ АНВАРОВИЧ

Принятие кодекса корпоративного управления в качестве нормативно-правового акта: проблемы, необходимость и предложения

93 АКРАМОВ АКМАЛЖОН АНВАРЖОН УГЛИ

Правовые проблемы наследования цифровых активов: опыт Узбекистана и зарубежная практика

102 ИНАМДЖАНОВА ЭЛНОРА ЭЛБЕКОВНА

Медиация и арбитраж: перспективы развития гибридных форм разрешения инвестиционных споров в Узбекистане

12.00.05 – ТРУДОВОЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

111 АБДУЛЛАЕВА ДИЛФУЗА САИДАЗИМОВНА

Детский труд в Узбекистане и его международно-правовое регулирование

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

122 ХОЛМУМИНОВ ЖУМА ТОШТЕМИРОВИЧ

Цифровизация и искусственный интеллект в экологическом праве

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ
ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

131 БОБОНАЗАРОВ МУХАММАДЖОН МУЗАФФАР УГЛИ

Независимость судей и теоретико-правовой анализ гарантий её обеспечения:
вопросы совершенствования

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

139 АБДУРАСУЛОВА КУМРИНИСА РАИМКУЛОВНА, РАШИДОВ ШАВКАТБЕК РАВШАНБЕК УГЛИ

Общественная опасность нарушения правил безопасности движения или эксплуатации
транспортных средств как основание уголовной ответственности

147 ЖУМАНИЁЗОВА ЗАРНИГОР МАХАММАДИ КИЗИ

Механизмы обеспечения неотвратимости наказания за торговлю людьми

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

155 МЕЛСОВА КАМИЛА БАХАДИРОВНА, АБДУЛЛАЕВ РУСТАМ КАХРАМАНОВИЧ

Проблемные аспекты использования цифровых доказательств в системе доказывания

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

165 МУСАЕВ ДЖАМАЛИДДИН КАМАЛОВИЧ

Социально-правовое значение противодействия незаконному обороту наркотических средств

171 АКБАРОВ САИДАКБАР РУСТАМ УГЛИ

Ответственность за военные преступления в условиях современных вооружённых
конфликтов: национально-правовой и международно-правовой анализ

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

178 НУРИДИНОВ РАМЗИДИН ЛУТФИДИН УГЛИ

Цифровизация государственных закупок и механизмы снижения коррупционных
рисков в зарубежных странах

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

186 ХУДАЙБЕРДИЕВА МАФТУНА ЗАФАР КИЗИ

Классификация прав ребёнка: системный анализ международно-правовых и
национально-правовых подходов и механизмов реализации

12.00.15 – КРИМИНОЛОГИЯ

197 НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА

Криминологическая характеристика личности несовершеннолетнего преступника и
её признаки

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

- 11 **TOSHKULOV JURABOY, KURBANOVA ELMIRA ASADOVNA**
Principles of studying the state in the context of globalization: a theoretical and methodological analysis
- 19 **ZOKIROV SHOKHRUKHBEK ZOHIDJON UGLI**
Theoretical and practical issues of legislative codification

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 26 **ILKHOMBEKOV JASURBEK ILKHOMBEK UGLI**
Historical development of the right to information and its legal formation in the internet environment
- 31 **ABDURAYIMOV MUKHAMMAD SUVONKUL UGLI**
Constitutional-legal foundations and problematics of the subject composition of qualified legal aid provision
- 35 **NURMATOV SUNNATILLO UZOQ UGLI**
Improving the role of the mahalla in the provision of public services and mechanisms for interaction with state bodies
- 43 **SOBIROV UMID SOBIR UGLI**
Constitutional-legal and institutional guarantees of academic freedom

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 53 **TOPILDIEV BAKHROMJON RAKHIMJONOVICH**
History and modern functions of patent law: the experience of Europe and the United States
- 61 **RAHMONKULOVA NILUFAR HOJI-AKBAROVNA, KOVSHOV TEMUR VLADIMIROVICH**
Contract negotiations: definition of public and private aspects
- 74 **KHUJAEV SHOKHJAKHON AKMALJON UGLI**
Content on social media as a work
- 85 **SAIDOV IBROHIM ANVAROVICH**
Adoption of the corporate governance code as a regulatory-legal document: problems, needs and suggestion
- 93 **AKRAMOV AKMALJON ANVARJON UGLI**
Legal problems of inheriting digital assets: Uzbekistan and foreign practice
- 102 **INAMDJANOVA ELNORA ELBEKOVNA**
Mediation and arbitration: prospects for the development of hybrid forms of investment dispute resolution in Uzbekistan

12.00.05 – LABOR LAW. SOCIAL SECURITY LAW

- 111 **ABDULLAEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
Child labour in Uzbekistan and its international legal regulation

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

- 122 **KHOLMUMINOV JUMA TOSHTEMIROVICH**
Digitalization and artificial intelligence in environmental law

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR’S CONTROL.
ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

131 BOBONAZAROV MUHAMMADJON MUZAFFAR UGLI

Theoretical and legal analysis of the independence of judges and guarantees for ensuring it: issues of improvement

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

139 ABDURASULOVA KUMRINISA RAIMKULOVNA, RASHIDOV SHAVKATBEK RAVSHANBEK UGLI

Social danger of violation of safety rules for transport vehicle movement or operation and its significance in establishing criminal liability

147 JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAKHAMMADI KIZI

Mechanisms for ensuring the inevitability of punishment for human trafficking

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND
FORENSIC EXPERTISE

155 MELSOVA KAMILA BAKHADIROVNA, ABDULLAEV RUSTAM KAKHRAMANOVICH

Problematic aspects of the use of digital evidence in the evidentiary system

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

165 MUSAEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH

The socio-legal significance of combating the illegal drug trade

171 AKBAROV SAIDAKBAR RUSTAM UGLI

Liability for war crimes in the context of modern armed conflicts: a national and international legal analysis

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

178 NURIDINOV RAMZIDIN LUTFIDIN UGLI

Mechanisms for the digitalization of public procurement and the reduction of corruption risks in foreign countries

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

186 KHUDAYBERDIEVA MAFTUNA ZAFAR KIZI

Classification of children’s rights: a systematic analysis of international and national legal approaches and implementation mechanisms

12.00.15 – CRIMINOLOGY

197 NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA

Criminological characteristics and signs of the personality of a juvenile offender

Kelib tushgan / Получено / Received: 18.05.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 04.06.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 26.06.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.3./PLQU2268>

UDC: 347.71:005(045)(575.1)

KORPORATIV BOSHQARUV KODEKSINI NORMATIV-HUQUQIY HUJJAT SIFATIDA QABUL QILISH: MUAMMOLAR, ZARURAT VA TAKLIFLAR

Saidov Ibrohim Anvarovich,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Biznes huquqi va sud himoyasi fakulteti
Tadqiqot markazi katta ilmiy xodimi
<https://orcid.org/0000-0003-4737-3966>
e-mail: ibrohim.saidov.1991@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada korporativ boshqaruv kodeksini alohida normativ-huquqiy hujjat sifatida qabul qilishning maqsadga muvofiqligi yoki muvofiq emasligi masalasi ilmiy-amaliy nuqtayi nazardan tahlil qilingan. Tadqiqotda korporativ boshqaruvning nazariy asoslari, xususan agentlik nazariyasi va manfaatdor tomonlar nazariyasi yoritilib, korporativ boshqaruv kodeksining ex-ante nazorat mexanizmi sifatidagi o'ri ochib berilgan. Shuningdek, AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya va OECD davlatlari tajribasi asosida korporativ boshqaruv kodeksining asosan soft law instrumenti sifatida, ya'ni rioya qil yoki tushuntir tamoyili asosida qo'llanishi asoslab berilgan. Maqolada O'zbekiston amaliyoti ham tahlil qilinib, korporativ boshqaruv kodeksiga normativ-huquqiy hujjat maqomi berilishining ortiqcha komplayens xarajatlari, byurokratik yuklamani kuchaytirishi mumkinligi haqida xulosa chiqarilgan. Natijada korporativ boshqaruv kodeksini majburiy normativ-huquqiy hujjat emas, balki moslashuvchan va tavsiyaviy tartibga solish vositasi sifatida saqlab qolish maqsadga muvofiq ekani asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: korporativ boshqaruv, korporativ boshqaruv kodeksi, soft law, comply or explain, agentlik nazariyasi, manfaatdor tomonlar nazariyasi, komplayens xarajatlari, aksiyadorlik jamiyati, korporativ nazorat

ПРИНЯТИЕ КОДЕКСА КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В КАЧЕСТВЕ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА: ПРОБЛЕМЫ, НЕОБХОДИМОСТЬ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Саидов Иброхим Анварович,
старший научный сотрудник Исследовательского центра
факультета бизнес-права и судебной защиты
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье с научно-практической точки зрения проанализирован вопрос о целесообразности принятия кодекса корпоративного управления в качестве самостоятельного нормативно-правового акта. В исследовании раскрываются теоретические основы корпоративного управления, в частности агентская теория и теория заинтересованных сторон, а также определяется роль кодекса корпоративного управления как механизма предварительного контроля (ex ante). Кроме того, на основе опыта США, Великобритании, Германии и государств ОЭСР обосновано, что кодекс корпоративного управления преимущественно применяется в качестве инструмента мягкого права, то есть на основе принципа «соблюдай или объясняй» (comply or explain). В статье также проанализирована практика Республики Узбекистан и сделан вывод о том, что придание кодексу корпоративного управления статуса нормативно-правового акта может привести к возникновению избыточных комплаенс-издержек и усилению бюрократической нагрузки. В результате исследования обоснована целесообразность сохранения кодекса корпоративного управления не в качестве обязательного нормативно-правового акта, а как гибкого и рекомендательного инструмента регулирования.

Ключевые слова: корпоративное управление, кодекс корпоративного управления, мягкое право, принцип «соблюдай или объясняй», агентская теория, теория заинтересованных сторон, комплаенс-издержки, акционерное общество, корпоративный контроль

ADOPTION OF THE CORPORATE GOVERNANCE CODE AS A REGULATORY-LEGAL DOCUMENT: PROBLEMS, NEEDS AND SUGGESTIONS

Saidov Ibrohim Anvarovich,

Senior Research Fellow at the Research Center,
Faculty of Business Law and Judicial Protection,
Tashkent State University of Law

Abstract. This article analyzes the issue of the appropriateness or inappropriateness of adopting a corporate governance code as a separate regulatory legal document from a scientific and practical point of view. The study highlights the theoretical foundations of corporate governance, in particular the agency theory and stakeholder theory, and reveals the role of the corporate governance code as an ex-ante control mechanism. It also justifies the use of the corporate governance code mainly as a soft law instrument that is, based on the experience of the USA, Great Britain, Germany and OECD countries, based on the principle of complying or explaining. The article also analyzes the practice of Uzbekistan and concludes that granting the status of a regulatory legal document to the corporate governance code may lead to excessive compliance costs and an increase in the bureaucratic burden. As a result, it is justified that it is appropriate to maintain the corporate governance code not as a mandatory regulatory legal document, but as a flexible and recommendatory regulatory tool.

Keywords: corporate governance, corporate governance code, soft law, comply or explain, agency theory, stakeholder theory, compliance costs, joint-stock company, corporate control

Kirish

Bugungi kunda korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish bozor iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi, investorlar ishonchini mustahkamlash, aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish, shuningdek, xo'jalik jamiyatlari faoliyatida shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi. Ayniqsa aksiyadorlik jamiyatlari, davlat ishtirokidagi korxonalarida boshqaruv organlari faoliyatini samarali nazorat qilish, manfaatlar to'qnashuvining oldini olish hamda minoritar aksiyadorlar huquqlarini kafolatlash korporativ boshqaruv institutining amaliy ahamiyatini yanada oshirmoqda.

Korporativ boshqaruv kodeksi mazkur jarayonda muhim tartibga solish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. U kompaniya boshqaruv organlarining vakolatlari, hisobdorligi, axborotni oshkor qilish tartibi, aksiyadorlar bilan munosabatlar va manfaatlar muvozanatini ta'minlashga qaratilgan ilg'or boshqaruv standartlarini belgilaydi. Shu bilan birga, mazkur kodeksning huquqiy tabiati ya'ni uni majburiy normativ-huquqiy hujjat sifatida qabul qilish yoki *soft law* (tavsiyaviy qoida) instrumenti

sifatida saqlab qolish masalasi ilmiy-amaliy jihatdan dolzarbdir.

O'zbekistonda xo'jalik yurituvchi subyektlarning asosiy qismini mas'uliyati cheklangan jamiyatlar tashkil etadi, aksiyadorlik jamiyatlari esa umumiy tijorat tashkilotlari tarkibida juda kichik ulushga ega. Shunday sharoitda barcha xo'jalik jamiyatlari uchun korporativ boshqaruv kodeksini majburiy normativ-huquqiy hujjat sifatida joriy etish ortiqcha komplayens xarajatlari, qog'ozbozlik va byurokratik to'siqlarni kuchaytirishi mumkin.

Maqolaning aniq maqsadi va yechilishi lozim bo'lgan masalani asoslash. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi korporativ boshqaruv kodeksini O'zbekiston Respublikasida alohida normativ-huquqiy hujjat sifatida qabul qilishning maqsadga muvofiqligi yoki muvofiq emasligini ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun maqolada quyidagi masalalarni yechish nazarda tutiladi:

birinchidan, korporativ boshqaruvning nazariy asoslari, xususan, agentlik nazariyasi va manfaatdor tomonlar nazariyasi asosida korporativ boshqaruv kodeksining mazmuni va vazifasi ochib beriladi;

ikkinchidan, korporativ boshqaruv kodeksining *ex-ante* nazorat mexanizmi sifatidagi roli tahlil qilinadi. Bunda kodeksning boshqaruv organlari faoliyatini oldindan tartibga solish, shaffoflikni kuchaytirish va manfaatlar to'qnashuvining oldini olishdagi funksiyasi ko'rib chiqiladi;

uchinchidan, AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya va OECD davlatlari tajribasi asosida korporativ boshqaruv kodeksining majburiy yoki tavsiyaviy huquqiy tabiatga ega bo'lishi masalasi qiyosiy tahlil qilinadi.

Korporativ boshqaruv muammolari bo'yicha ilmiy adabiyotlarda bir nechta asosiy yondashuvlar shakllangan. Maqolada avvalo agentlik nazariyasi asosiy nazariy mezonlardan biri sifatida tahlil qilingan. F. Fama (1980) kabi mualliflar korporativ boshqaruvdagi asosiy muammoni mulkdorlar va boshqaruvchilar manfaatlari o'rtasidagi tafovut bilan bog'laydi. Ushbu yondashuvga ko'ra, direktorlar jamiyat mulkdorlari manfaatida harakat qilishi lozim bo'lsa-da, amaliyotda ular o'z lavozimidan shaxsiy manfaat yo'lida foydalanishi mumkin. Axborot nomuvofiqligi (assimetriyasi) va nazoratning sustligi esa agentlik xarajatlarini yuzaga keltirishi mumkin.

Manfaatdor tomonlar nazariyasi esa korporatsiyani faqat aksiyadorlar manfaatiga xizmat qiluvchi institut sifatida emas, balki xodimlar, kreditorlar, mijozlar, yetkazib beruvchilar, mahalliy hamjamiyat va atrof-muhit manfaatlarini ham hisobga olishi lozim bo'lgan ijtimoiy-iqtisodiy institut sifatida talqin qiladi. Gulyamov (2004), Blair va Stout (2001) kabi olimlarning yondashuvlarida korporativ boshqaruvda manfaatlar muvozanati, direktorlar hisobdorligi va kuzatuv kengashning vositachilik funksiyasi muhim o'rin tutadi.

Milliy adabiyotlarda J. Yuldashev (2024), O'. Xolmirzayev va I. Saidovlar (2025) korporativ boshqaruv, direktorlar majburiyatlari, sun'iy intellektning korporativ boshqaruvga ta'siri, mulk va boshqaruv ajralishi, shuningdek, boshqaruv organlari javobgarligi masalalarini tadqiq qilgan. Mazkur ilmiy ishlarda korporativ boshqaruvni faqat normativ talablar orqali emas, balki hisobdorlik, shaffoflik, manfaatlar muvozanati va samarali nazorat mexanizmlari orqali rivojlantirish zarurligi ko'rsatib berilgan.

Tadqiqotda dastlab korporativ boshqaruvning nazariy asoslari o'rganildi. Bunda agentlik

nazariyasi orqali direktorlar va aksiyadorlar o'rtasidagi manfaatlar to'qnashuvi, axborot assimetriyasi, agentlik xarajatlari va boshqaruv organlari ustidan nazorat masalalari tahlil qilindi. Shuningdek, manfaatdor tomonlar nazariyasi asosida korporatsiya faoliyatida nafaqat aksiyadorlar, balki boshqa manfaatdor guruhlar manfaatlarini ham inobatga olish zarurligi yoritildi.

Keyingi bosqichda xorijiy davlatlar tajribasi tahlil qilindi. AQSH tajribasi orqali korporativ boshqaruvning yagona kodeksga emas, balki federal qonunlar, shtat korporativ qonunchiligi, SEC (Securities and Exchange Commission) qoidolari va fond birjalari listing talablariga tayanagan modeli o'rganildi.

Tadqiqotda doktrinal, qiyosiy-huquqiy, tizimli, funksional metodlar qo'llanildi.

Tadqiqot natijalari korporativ boshqaruv kodeksining huquqiy tabiati turli davlatlarda turlicha shakllanganligini ko'rsatadi. Masalan, AQSH-da korporativ boshqaruv yagona kodeks orqali emas, balki shtat korporativ qonunchiligi, federal qonunlar, SEC qoidolari va fond birjalari talablari orqali tartibga solinadi. Bu modelda asosiy boshqaruv talablarining muhim qismi bevosita majburiy normalar orqali belgilanadi, ammo Yevropa davlatlaridagi kabi yagona korporativ boshqaruv kodeksi mavjud emas.

Buyuk Britaniya tajribasi esa, korporativ boshqaruv kodeksining moslashuvchan *soft law* instrumenti sifatida samarali ishlashi mumkinligini ko'rsatadi. Mazkur modelda kompaniyalar kodeks qoidalariga amal qilishi yoki ulardan chetga chiqish sabablarini tushuntirishi kerak. Bu yondashuv korporativ boshqaruvni qattiq va bir xil standartlarga bog'lab qo'ymaydi, balki kompaniyalarning hajmi, faoliyat sohasi va biznes modeli xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi.

O'zbekiston bo'yicha tahlil shuni ko'rsatadiki, mamlakatda korporativ boshqaruvning asosiy huquqiy bazasi allaqachon mavjud. Aksiyadorlik jamiyatlari to'g'risidagi qonunchilik, qimmatli qog'ozlar bozori qoidolari, axborotni oshkor qilish tartibi, hukumat qarorlari va Markaziy bank nizomlari korporativ boshqaruvning asosiy elementlarini tartibga soladi. Korporativ boshqaruv kodeksi esa ushbu tizimni to'ldiruvchi, tavsiyaviy va ilg'or boshqaruv standartlarini ifodalovchi hujjat sifatida amal qilmoqda.

Tadqiqotning asosiy ilmiy natijasi shundan iboratki, korporativ boshqaruv kodeksini alohida normativ-huquqiy hujjat sifatida qabul qilish O'zbekiston sharoitida maqbul tartibga solish modeli sifatida baholanmaydi. Bunday yondashuv kodeksning asl mohiyatini, ya'ni moslashuvchan, tavsiyaviy xarakterdagi xususiyatini susaytiradi.

Amaliy natija sifatida quyidagi xulosalar asoslanadi:

birinchidan, korporativ boshqaruv kodeksiga normativ-huquqiy hujjat maqomini berish uni umummajburiy davlat ko'rsatmasiga aylantiradi. Bu esa kodeks qoidalariga rioya qilmaganlik uchun moliyaviy, ma'muriy yoki boshqa huquqiy javobgarlik yuzaga kelishi ehtimolini kuchaytiradi.

ikkinchidan, kodeksni majburiy tusga kiritish kompaniyalar uchun qo'shimcha komplayens xarajatlarini oshiradi. Ayniqsa, kichik va o'rta biznes subyektlari, mas'uliyati cheklangan jamiyalar va oilaviy korxonalar uchun bunday talablar iqtisodiy jihatdan og'ir yuk bo'lishi mumkin.

Asosiy qism

Butun dunyoda, ayniqsa, bozor iqtisodiyoti rivojlangan AQSH, Buyuk Britaniya va Germaniya kabi davlatlarda korporativ boshqaruv iqtisodiyotni rivojlantirish, biznes muhitini yaxshilash, investorlar ishonchini mustahkamlash, minoritar ishtirokchilar (aksiyadorlar) huquqlarini kafolatlash, shaffoflik va hisobdorlik risklarini kamaytirishga qaratilgan markaziy instituti hisoblanadi.

Korporativ boshqaruv nazariyalari kompaniya faoliyatini tashkil etish va uni boshqarishning konseptual asoslarini belgilab beruvchi muhim ilmiy yondashuvlar majmuasini tashkil etadi. Ushbu nazariyalar, avvalo, kompaniyada direktorlar kimlarning manfaatida qaror qabul qilishi, ushbu qarorlar ustidan nazorat qanday amalga oshirilishi lozimligini tushuntirishga qaratilgan.

Ushbu savollarga javob berishga qaratilgan ikki asosiy nazariya korporativ boshqaruvning asosini tashkil qiladi. Bular: agentlik nazariyasi (*agency theory*) va manfaatdor tomonlar (*stakeholder theory*) nazariyalari bo'lib, ushbu nazariyalar kompaniya boshqaruv organlari vakolatlari, nazorat mexanizmlari hamda manfaatlar muvozanatini ta'minlash bo'yicha bir-biridan farq qiluvchi boshqaruv modellarini taklif etadi.

Agentlik nazariyasiga ko'ra, direktorlarga ulushdor (*principal*) larning ko'rsatmalarini baja-

ruvchi ishonchli vakil (*agent*)lar sifatida qaraladi. Ular faqat ulushdorlar manfaatlariga xizmat qilishlari kerakligi ta'kidlanadi (Yuldashev, 2024, p. 168).

Biroq amaliyotda direktorlar har doim ham ulushdorlarning sodiq vakillari sifatida harakat qilishmaydi. Amalda, ular ko'pincha o'z shaxsiy manfaatlarini ko'zlash uchun katta erkinlikka ega hisoblanadi. Shu sababli ulushdorlar direktorlarni samarali tarzda nazorat qilishda qiyinchilikka duch keladilar. Chunki direktorlarni kuzatib borish ko'p vaqt, resurs talab qiladi. Bu holat agentlik xarajati (*agency costs*) deb ataladi (Saidov, 2025, p. 37).

Keyingi asosiy nazariya bo'lgan manfaatdor tomonlar (*stakeholder theory*) nazariyasi ko'ra esa, korporatsiyalar faqatgina ulushdorlar manfaatlarini emas, balki barcha manfaatdor tomonlar, jumladan, xodimlar, mijozlar, yetkazib beruvchilar va atrof-muhit manfaatlarini inobatga olishlari kerakligini ta'kidlaydi (Gulyamov, 2004).

Nazariyaning muhim jihati shundaki, u korporatsiyalarni faqat qiymat yaratish bilan cheklanib qolmasligi kerakligini, balki yaratilgan qiymatni manfaatdor tomonlarga adolatli tarzda taqsimlash muhimligini urg'ulaydi. Bu yondashuv korporatsiyalar va ularning manfaatdor tomonlari o'rtasidagi sadoqat va barqaror munosabatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Qiymatni adolatli taqsimlash korporatsiyalarni ko'proq mas'uliyatli va jamoatchilik oldida hisobdor bo'lishga majbur qiladi. Bu esa korporatsiyalar va ularning manfaatdorlarining umumiy manfaatlarini yanada yaxshilashga yordam beradi (Blair & Stout, 2001).

Har ikkala nazariyada ham boshqaruv organlarining jamiyat va uning ishtirokchilari oldidagi hisobdorligini kuchaytirish, jamiyat boshqaruvida ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash maqsadida korporativ boshqaruv kodeksi *ex-ante* nazorat mexanizmi sifatida muhim rol o'ynaydi (European Commission, 2012).

Korporativ boshqaruv kodeksi bilan bog'liq xorijiy tajriba:

a) Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasi. Shuni ta'kidlash kerakki, Amerika Qo'shma Shtatlari korporativ boshqaruv tizimi Yevropa va boshqa davlatlardagi korporativ boshqaruv tizimidan tubdan farq qiladi. AQSH korporativ boshqaruvida aksiyadorlar ko'pligi natijasida ular tarqoq holda (*dispersed*) bo'lib, ularning korporativ

boshqaruv organlari ustidan nazoratni amalga oshirishi ham biroz sust amalga oshadi. Bu esa boshqaruv organlari, xususan, kuzatuv kengashi a'zolari va direktorlar tomonidan manfaatlar to'qnashuvi va kompaniya mulklarini o'zlashtirish holatlarini ko'payishiga olib keladi (Coffee, 2005, p. 202). Shu sababli AQSHda XX asrdagi eng yirik iqtisodiy inqirozlar va korporatsiyalar tanazzulini ko'rish mumkin (Corporate Finance Institute, 2020).

Shuni e'tiborga olish kerakki, AQSHda yagona bir korporativ boshqaruv kodeksi mavjud emas. Aksincha, mazkur davlatda korporativ boshqaruvga oid talablarga turli qonunlar va me'yoriy hujjatlar orqali rioya etiladi. Masalan, kompaniyalar faoliyatini asosan shtatlarning korporativ qonunlari (eng ko'p Delavare shtati qonunchiligi) tartibga soldi (Delaware General Corporation Law, Del. Code Ann. tit. 8, § 101 et seq, 2026). Bunga qo'shimcha ravishda, federal darajada 2002-yilda qabul qilingan *Sarbanes-Oxley Act* hamda 2010 yilda *Dodd-Frank Act* kabi qonunlar moliyaviy hisobot, ichki nazorat, audit qo'mitasining mustaqilligi kabi qator korporativ boshqaruv elementlarini majburiy tartibda joriy qilgan. AQSH qimmatli qog'ozlar bozori komissiyasi (SEC) qoidalari (U.S Securities and Exchange Commission, Rules and Regulations) va fond birjalari (NYSE, NASDAQ) listing talablari ham korporativ boshqaruv standartlarini o'rnatadi. AQSH korporativ boshqaruvi qonunchiligining o'ziga xos yondashuvi bu muhim boshqaruv tamoyillarini bevosita qonun va majburiy qoidalar orqali amalga oshirish hisoblanadi. Shuning uchun AQSHda Yevropa davlatlarida bo'lganidek alohida "Korporativ boshqaruv kodeksi" mavjud emas;

b) Buyuk Britaniya tajribasi. Buyuk Britaniya korporativ boshqaruv tizimining o'ziga xosligi shundaki, korporativ boshqaruvni tartibga solishda "qattiq qonunlar" (*hard law*) bilan birga "yumshoq qonunlar" (*soft law*) va bozor intizomi muhim rol o'ynaydi. "Qattiq qonun" sifatida Kompaniyalar to'g'risidagi qonun (United Kingdom Parliament, 2006) va boshqa maxsus qonunlar direktor va boshqaruv organlari hisobdorligi va javobgarligini *ex-post* nazorat mexanizmi sifatida tartibga solsa, korporativ boshqaruv kodeksi "yumshoq qonun" sifatida *ex-ante* nazorat mexanizmi sifatida muhim rol o'ynaydi (Financial Reporting Council, 2024).

Buyuk Britaniya korporativ boshqaruv kodeksi "yumshoq qonun" sifatida e'tirof etilgan bo'lsa-da, unga amal qilish barcha listing (aksiyalari fond bozorida sotiladigan) kompaniyalar uchun majburiy hisoblanadi (Gower et al., 2021, pp. 9-20). Faqatgina kodeksning ishlash mexanizmi *comply or explain* (rioya qil yoki tushuntir) tartibida ishlaydi. Ya'ni listing kompaniyalar kodeksdagi barcha qoidalarga to'liq amal qilishi shart bo'lmay, balki o'zlariga mos kelmaydigan qoidalarga nimaga amal qilmasliklarini tushuntirishlari kerak bo'ladi. Ushbu yondashuvning nazariy ustunligi shundaki, u korporativ boshqaruvni bir xil "qattiq" standartga majburlamasdan, korxonalar o'lchami, biznes modeli va sektor xususiyatlaridan kelib chiqib moslashuvchan boshqaruv dizaynini tanlash imkonini beradi;

d) Germaniya tajribasi. Yevropa davlatlari, xususan, Germaniya korporativ boshqaruvining AQSH va Buyuk Britaniya korporativ boshqaruvidan asosiy farqi, bu kompaniya aksiyadorlarining jamlangan (*consentred*) ekanligi hisoblanadi. Ya'ni Germaniya kompaniyalardagi aksiyalar minglab aksiyadorlarga tegishli bo'lmay, balki bir nechta oilalarga tegishli bo'lib, unda korporativ nazorat ham yirik aksiyadorlar tomonidan amalga oshiriladi (Coffee, 2005, p. 202). Natijada korporativ boshqaruvga oid qoidalar ko'proq zaif tomon bo'lgan minoritar aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish qaratilgan bo'lib, majoritar aksiyadorlarning minoritar aksiyadorlar huquqlarini poymol qilishlarini oldini olishga asosiy e'tibor berilgan (Kraakman et al., 2017, p. 80).

Germaniya korporativ boshqaruv tizimida Korporativ boshqaruv kodeksi (Deutscher Corporate Governance Kodex) ham "qattiq qonun" bo'lmasdan, balki birjalarda ro'yxatga olingan aksiyadorlik jamiyatlari uchun eng yaxshi amaliyot standartlarini jamlaydigan "yumshoq qonun" instrumentdir. Uning real ta'siri shundaki, kodeks tavsiyalariga rioya etish ixtiyoriy ko'rinsa-da, ro'yxatga olingan kompaniyalar uchun har yili majburiy rioya qilindi yoki chetga chiqildi mazmunidagi deklaratsiya (Entsprechenserklärung) berish talabi orqali amalda kuchli intizomga aylanadi (161-modda) (Federal Republic of Germany, 1965).

Korporativ boshqaruv kodeksining majburiyligi bilan bog'liq amaliyot tahlili. Jahon amaliyotida korporativ boshqaruv tizimini majburiy shaklda amalga oshirish bir qancha salbiy oqi-

batlarga olib kelganligi, natijada o'sha davlatning investitsion jozibadorligi pasayganligi holatlarini ko'rishimiz mumkin. Masalan, AQSHda 2002-yilda *Sarbanes-Oxley Act* qabul qilinib, moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini oshirish uchun yangi majburiy talablar kiritilganidan so'ng, ko'plab xorijiy kompaniyalar o'z biznesini Nyu-York fond birjasidan London fond birjasiga o'tkazganligini ko'rishimiz mumkin (Doidge et al., 2010).

Yoki Hindistonda 2013-yilda kompaniyalar akti qabul qilinishi va korporativ boshqaruvda majburiy talablarni joriy etilishi ortidan jiddiy muammolarning vujudga kelishi, natijada esa boshqaruv sifati yaxshilanishi maqsad qilingan bo'lsa-da, amaliyotda kompaniyalar uchun rioya qilish (komplayns) xarajatlari oshganligi, kichik va o'rta biznes uchun talablar og'irlik qilganligi, korporativ boshqaruv ko'p hollarda qog'ozda bajarish darajasida qolib ketganligini ko'rish mumkin. (Dharmapala & Khanna, 2018)

Yoki Janubiy Koreyada 1997-yilda hukumat va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) talablari asosida majburiy korporativ boshqaruv qoidalari joriy etilgan. Jumladan, boshqaruvda mustaqil direktorlar va audit qo'mitalarini majburiy joriy etish, moliyaviy hisobotlarda shaffoflikni oshirish, xalqaro buxgalteriya standartlariga o'tish, guruh ichidagi o'zaro kafolatlar va qarzlarni cheklash qoidalari shaffoflik va investorlar ishonchini oshirgan bo'lsa-da, ayrim salbiy jihatlar ham yuzaga kelgan (Black et al., 2015)

O'zbekiston Respublikasida Korporativ boshqaruv kodeksining amal qilish doirasi. O'zbekistonda korporativ boshqaruvning huquqiy asosi bir qator normativ hujjatlardan iborat. Eng avvalo, 2014-yilda yangi tahrirda qabul qilingan "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi Qonun aksiyadorlar huquqlari, kuzatuv kengashi va ijro organlari vakolatlarini belgilab beradi. Shuningdek, "Qimmatli qog'ozlar bozori to'g'risida"gi Qonun va boshqa qonunlar axborotni oshkor qilish majburiyatlari hamda bozor tartibotlarini belgilaydi. 2015-yilda O'zbekiston korporativ boshqaruv tizimini xalqaro amaliyotga muvofiq rivojlantirish maqsadida maxsus Hukumat komissiyasi tomonidan Korporativ boshqaruv kodeksi tasdiqlanib, aksiyadorlik jamiyatlari uchun tavsiya etildi (President of Republic of Uzbekistan, 2015). Ushbu Kodeks rioya qil yoki izohla tamoyi-

li asosida ixtiyoriy qo'llanilishi belgilangan bo'lib, u korxonalar faoliyatida zamonaviy boshqaruv prinsiplarini joriy etish bo'yicha ko'rsatmalar beradi (State Assets Management Agency of the Republic of Uzbekistan, n.d).

Shuningdek, korporativ boshqaruvda normativ bazani to'ldiruvchi hujjat sifatida Vazirlar Mahkamasi qarorlari muhim o'rin tutadi. Jumladan, aksiyadorlik jamiyatlari rasmiy veb-saytlarida majburiy axborotlarni joylashtirish tartibi ilk bor Vazirlar Mahkamasining qarori bilan joriy etilgan (Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan, 2014). Shuningdek, Markaziy bank tomonidan tijorat banklari uchun korporativ boshqaruv nizomlari qabul qilingan (Central Bank of the Republic of Uzbekistan, 2020). Umuuman olganda, milliy qonunchilik aksiyadorlar huquqlari va organlar faoliyatini tartibga soluvchi normalarni o'z ichiga oladi. Shuningdek, ilg'or boshqaruv tamoyillari esa alohida kodeks tarzida tavsiya sifatida taqdim etilgan.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi hisob-kitoblariga asosan 2025-yil 1-dekabr holatiga mamlakatda jami 405,5 mingta tijorat tashkiloti faoliyat yuritib, ularning 318,3 ming tasi (78,5 %) mas'uliyati cheklangan jamiyatlar hissasiga to'g'ri keladi. Qolgan qismi esa xususiy korxonalar (46 996 ta, 11,6 %), oilaviy korxonalar (36 292 ta, 8,9 %), aksiyadorlik jamiyatlari (639 ta, 0,2 %)dan iborat bo'lib, mazkur ma'lumotlar MChJlar O'zbekiston iqtisodiyotida ustun tashkiliy-huquqiy shakl ekanini yaqqol ko'rsatadi (Statistics Agency under the President of the Republic of Uzbekistan, 2025)

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, turli tashkiliy-huquqiy shakldagi xo'jalik shirkatlari va jamiyatlari (to'liq shirkat, komandit shirkat, aksiyadorlik jamiyatlari, mas'uliyati cheklangan jamiyatlari) rioya qilishi majburiy bo'lgan korporativ boshqaruv kodeksini alohida normativ huquqiy hujjat shaklida qabul qilinishi bozor munosabatlarida xo'jalik jamiyatlari uchun ortiqcha byurokratik to'siqlar va xarajat yuklamasini vujudga keltiradi.

Shu sababli quyidagi asoslarga ko'ra, korporativ boshqaruv kodeksini alohida normativ huquqiy hujjat shaklida qabul qilinishi tavsiya qilinmaydi:

birinchidan, korporativ boshqaruv kodeksi normativ-huquqiy hujjat sifatida qabul qilinsa, u

umummajburiy davlat ko'rsatmasi maqomiga ega rasmiy hujjatga aylanadi;

ikkinchidan, normativ-huquqiy talablarni bajar-maganlik korporativ boshqaruv subyektlari uchun davlat oldida moliyaviy, ma'muriy, jinoiy yoki bosh-qqa turdagi javobgarlikni keltirib chiqaradi;

uchinchidan, iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti o'rgangan 52 ta davlatning 80 foizidan ortig'ida korporativ boshqaruv kodeksi majburiy bo'lmay, *comply or explain* (rioya qil yoki tushuntir) tamoyiliga asoslangan *soft law* (ixtiyoriy) shaklida qo'llaniladi;

to'rtinchidan, kodeksni majburiy joriy etgan davlatlar tajribasida kompaniyalarning rioya qilish (komplayens) xarajatlari oshgani, mustaqil direktorlar roli formal tus olgani, korporativ boshqaruv ayrim hollarda faqat rasmiyatchilik darajasida qolib ketgani kuzatilgan;

beshinchidan, korporativ boshqaruvda majburiy normalarning joriy etilishi natijasida ayrim davlatlarda iqtisodiy salbiy oqibatlar yuzaga kelgan, xususan, biznes subyektlari o'z faoliyatini qulayroq huquqiy muhitga ega boshqa davlatlar-ga ko'chirishni afzal ko'rgan.

REFERENCES

- Black, B. S., Kim, W., & Jang, H. (2015). How corporate governance reforms in Korea affected firm value. *Journal of Law, Economics, and Organization*, 31(3), 477–512.
- Blair, M., & Stout, L. (2001). Director accountability and the mediating role of the corporate board. *Washington University Law Quarterly*, 79, 403–447.
- Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan. (2014). *Resolution "On measures to further improve the corporate governance system in joint-stock companies" (No. 176)*. Lex.uz. <https://lex.uz/uz/docs/-2420411>
- Central Bank of the Republic of Uzbekistan. (2020). *Registration "On approval of the regulation on corporate governance in commercial banks" (No. 3254)*. Lex.uz. <https://lex.uz/uz/docs/-4888804>
- Coffee, J. C. (2005). A theory of corporate scandals: Why the USA and Europe differ. *Oxford Review of Economic Policy*, 21(2), 198–211.
- Corporate Finance Institute. (2020). *Enron scandal: A series of financial wrongdoings that led to the collapse of Enron Corporation in 2001*. <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/esg/enron-scandal>
- Delaware General Corporation Law, Del. Code Ann. tit. 8, § 101 et seq. (2026). <https://delcode.delaware.gov/title8/c001/>
- Dharmapala, D., & Khanna, V. (2018). The impact of mandated corporate social responsibility: Evidence from India's Companies Act of 2013. *International Review of Law and Economics*, 56, 92–104.
- Doidge, C., Karolyi, G. A., & Stulz, R. M. (2010). Why do foreign firms leave U.S. equity markets? *The Journal of Finance*, 65(4), 1507–1553.
- European Commission. (2012). *Action plan: European company law and corporate governance—A modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies (COM(2012) 740 final)*. European Commission.
- Fama, E. F. (1980). Agency problems and the theory of the firm. *Journal of Political Economy*, 88(2), 288–307.
- Federal Republic of Germany, Government Commission on the German Corporate Governance Code. (2022). *German Corporate Governance Code*. <https://www.dcgk.de/en/code.html>
- Federal Republic of Germany. (1965). *German Stock Corporation Act*. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_aktg/index.html
- Financial Reporting Council. (2024). *The UK Corporate Governance Code 2024*. Financial Reporting Council.
- Gower, L. C. B., Davies, P. L., & Worthington, S. (2021). *Gower and Davies' principles of modern company law* (11th ed.). Sweet & Maxwell.
- Gulyamov, S. S. (2004). *Pravovye problemy korporativnogo upravleniya: teoriya i praktika [Legal Problems of Corporate Governance: Theory and Practice]*. TSIL Publ.
- Kraakman, R., Armour, J., Davies, P., Enriques, L., Hansmann, H., Hertig, G., Hopt, K., Kanda, H., Pargendler, M., Ringe, W.-G., & Rock, E. (2017). *The anatomy of corporate law: A comparative and functional approach* (3rd ed.). Oxford University Press.
- Nasdaq. (n.d.). *Market regulation*. <https://www.nasdaq.com/market-regulation>

- New York Stock Exchange. (n.d.). *Regulation*. <https://www.nyse.com/regulation>
- OECD. (2025). *OECD Corporate Governance Factbook 2025*. OECD Publ. <https://doi.org/10.1787/f4f43735-en>
- President of Republic of Uzbekistan. (2015). *Decree "On measures for the introduction of modern corporate governance methods in joint-stock companies" (No. DP-4720)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-2635197>
- Saidov, I. (2023). The phenomenon of separation of ownership and control in corporate law. *The American Journal of Political Science Law and Criminology*, 5(1), 1–9.
- Saidov, I. (2025). *Xo'jalik jamiyatlarida direktor majburiyatlari doirasini belgilashning qiyosiy-huquqiy tahlili [Comparative Legal Analysis of Determining the Scope of Directors' Duties in Business Companies]* (Doctoral dissertation). Tashkent State University of Law.
- State Assets Management Agency of the Republic of Uzbekistan. (n.d.). *Kodeks korporativnogo upravleniya [Corporate Governance Code]*. <https://davaktiv.uz/ru/menu/kodeks-korporativnogo-upravleniya>
- Statistics Agency under the President of the Republic of Uzbekistan. (2025). *O'zbekistonda 318,3 mingta MChJ faoliyat yuritmoqda [318.3 thousand LLCs are operating in Uzbekistan]*. <https://stat.uz/en/press-center/news-of-committee/65700-zbekistonda-318-3-mingta-mchzh-faoliyat-yuritmo-da-4>
- U.S. Securities and Exchange Commission. (n.d.). *Rules and regulations*. <https://www.sec.gov/rules-regulations>
- United Kingdom Parliament. (2006). *Companies Act 2006 (c. 46)*. The National Archives. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>
- Yuldashev, J. I. (2024). *Korporativ boshqaruvda sun'iy intellektidan foydalanishni huquqiy tartibga solish [Legal regulation of the use of artificial intelligence in corporate governance]* (Abstract of doctoral dissertation). Tashkent State University of Law.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 3-SON

VOLUME 6 / ISSUE 3 / 2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.3>.

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence>